

Drets, envelliment

i VIH

Programa de capacitar
en drets civils,
polítics i socials
per a les persones grans
amb el VIH

Dret a la incapacitat laboral

gt grupo de trabajo sobre
tratamientos del VIH
ENTIDAD DECLARADA DE UTILIDAD PÚBLICA
ONG DE DESARROLLO

WEBINAR 06 / 2025

CATALÀ

Les persones amb el VIH poden accedir a les prestacions que ofereix la Seguretat Social en les mateixes condicions que la resta de la població sempre que compleixin amb els requisits establerts per llei. Entre aquestes prestacions s'inclou la prestació per incapacitat laboral. Aquesta pensió està concebuda per fer costat econòmicament als qui no poden exercir les seves funcions laborals de manera efectiva a causa de la seva condició de salut i, a conseqüència d'això, perden els seus ingressos. Aquest tipus d'assistència és fonamental per garantir que les persones afectades puguin mantenir una qualitat de vida digna i accedir als recursos necessaris per al seu benestar.

La incapacitat laboral es defineix com la situació en què una persona treballadora es troba impossibilitada per dur a terme les funcions normals i habituals del seu lloc de treball. La incapacitat laboral és una prestació reconeguda per la llei, que garanteix el dret a rebre una quantia econòmica mentre duri aquesta situació¹. Aquesta condició pot sorgir per diverses circumstàncies, com, per exemple, una malaltia –professional o comuna–, un accident –laboral o no laboral–, un embaràs o un altre tipus de situacions que impedeixin a la persona treballadora continuar fent un determinat treball.

Això significa que qualsevol esdeveniment que afecti la salut pot ser considerat en aquesta avaluació. Tot i així, la incapacitat laboral només es produeix quan el treballador ja no és capaç d'exercir les funcions corresponents al seu càrrec o lloc de treball. Per tant, la incapacitat laboral no està relacionada amb la gravetat que representa la malaltia o problema de salut, sinó més aviat amb la capacitat de desenvolupar un determinat lloc de treball. Això implica –de cara l'avaluació de la incapacitat– una anàlisi detallada de les funcions i responsabilitats del lloc de treball, així com de les exigències físiques i mentals que aquest comporta.

Tipus d'incapacitat laboral

Hi ha dos tipus d'incapacitat laboral: la **incapacitat temporal** i la **incapacitat permanent**. Ambdues es diferencien en el grau i l'abast de la situació que impedeix a la persona treballadora complir amb les funcions d'un determinat lloc de treball.

La **incapacitat temporal** –també coneguda popularment com a **baixa mèdica**– es produeix quan un treballador (o treballadora) es troba impossibilitat per exercir el seu treball durant un període de temps determinat a causa d'una malaltia –professional o comuna– o un accident –laboral o no laboral– per al qual necessita assistència mèdica. Durant aquest període de temps, es pot **percebre una pensió per incapacitat temporal**. Es tracta d'un subsidi diari que tracta de cobrir la manca d'ingressos de la persona treballadora per la impossibilitat de treballar temporalment.

La durada màxima de la **incapacitat temporal per malaltia o accident** és de dotze mesos prorrogables per altres sis mesos més, si durant aquest període d'observació es preveu la recuperació. En el cas de la **incapacitat temporal per malaltia professional**, el

període d'observació de la malaltia és de sis mesos, prorrogable a altres sis mesos més. En finalitzar aquest període, l'**Institut Nacional de la Seguretat Social (INSS)** valorarà si la incapacitat ha de convertir-se en permanent o, si en cas contrari, s'ha de donar l'alta mèdica.

D'altra banda, la **incapacitat laboral permanent** es reconeix quan, després d'haver rebut el tractament prescrit i haver estat donat d'alta mèdica, el/la treballador/a presenta disminucions anatòmiques o funcionals greus, previsiblement definitives, que minvin o anul·lin la seva capacitat laboral.

El reconeixement d'una **incapacitat laboral permanent**, en general, ve després d'una incapacitat temporal. L'Institut Nacional de la Seguretat Social és l'organisme encarregat de determinar si la malaltia pot afectar de manera permanent a la capacitat del treballador per complir les funcions i l'acompliment del seu lloc de treball. Aquesta baixa laboral pot prolongar-se durant 545 dies i, en casos excepcionals, pot perllongar-se 180 dies més.

1. Les normes que regulen la incapacitat laboral són: el Reial decret legislatiu 8/2015, de 30 d'octubre; el Reial decret 1300/1995, de 21 de juliol; la Llei 42/1994, de 30 de desembre; el Reial decret 1060/2022, de 27 de desembre; el Reial decret 625/2014, de 18 de juliol; l'Ordre de 15 d'abril de 1969.

La situació d'**incapacitat laboral permanent** pot donar cabuda a una prestació econòmica, de quantia variable, en funció de quatre graus d'incapacitat permanent:

Parcial per a la professió habitual: La incapacitat permanent ocasiona a la persona treballadora una disminució no inferior al 33% en el rendiment per a aquesta professió.

Total per a la professió habitual: La incapacitat permanent inhabilita a la persona treballadora per a la seva professió habitual, però pot dedicar-se a una altra diferent.

Absoluta per a tot treball: La incapacitat permanent inhabilita a la persona treballadora per a tota professió o ofici.

Gran invalidesa: Quan la persona treballadora amb incapacitat permanent necessita l'assistència d'una altra persona per a les activitats més essencials de la vida.

Cadascun dels graus d'**incapacitat laboral permanent** pot ser revisable i, en algunes circumstàncies, poden modificar-se, donant lloc a la confirmació o modificació del grau o a l'extinció de la incapacitat i, per tant, de la pensió.

Les pensions d'incapacitat permanent passen a denominar-se **pensions de jubilació** quan els seus beneficiaris (o beneficiàries) compleixen 65 anys.

Com se sol·licita la incapacitat laboral permanent?

En el **cas de la incapacitat laboral permanent**, el procediment pot iniciar-se de tres maneres:

1) D'ofici: Pot ser sol·licitat per l'entitat gestora quan un treballador/a que estava de baixa temporal és donat d'alta mèdica i es troba en una situació que podria ser considerada com a incapacitat laboral permanent.

2) A petició de la Inspecció de Treball o el Servei Públic de Salut: Sempre amb l'autorització de la persona interessada.

3) A petició de la persona interessada:

Si es tria aquesta opció, la persona interessada necessitarà completar un model de sol·licitud i presentar la documentació requerida. Aquest tràmit és gratuït i es pot fer en línia a través de la Seu Electrònica de la Seguretat Social o en un centre d'Atenció i Informació.

El termini màxim perquè es resolgui la sol·licitud és de 135 dies. L'avaluació la realitza un tribunal mèdic denominat **Equip de Valoració d'Incapacitats (EVI)** que emetrà un dictamen-proposta. A continuació, els directors provincials de l'INSS dictaran la resolució expressa declarant el grau d'incapacitat i la quantia de la prestació econòmica. Si la sol·licitud és desestimada o no s'està conforme amb el grau d'incapacitat reconegut, la persona sol·licitant disposa d'un termini de 30 dies per a presentar una reclamació.

A Catalunya, l'Institut Català d'Avaluacions Mèdiques (ICAM) realitza les funcions dels EVI.

La infecció pel VIH en l'avaluació de la incapacitat permanent

Qualsevol persona amb el VIH pot sol·licitar el reconeixement de la incapacitat permanent en igualtat de condicions que la resta de la població, és a dir, quan el seu estat de salut actual, a conseqüència d'una malaltia –professional o comuna– o un accident –laboral o no laboral– li impedeix dur a terme les funcions d'un determinat lloc de treball. No obstant això, convé saber que **la infecció pel VIH no s'inclou en el barem que utilitzen els EVI per valorar el grau d'incapacitat laboral permanent.**

Això s'explica perquè, a efectes mèdics i legals, avui en dia i gràcies al tractament antiretroviral, la infecció pel VIH no causa per si mateixa –pel mer diagnòstic– una incapacitat, és a dir, una disminució en la capacitat per complir amb les funcions d'un determinat lloc de treball. Les persones que tenen el VIH sota control gràcies al tractament antiretroviral tenen una capacitat laboral similar a la de les persones sense el VIH.

Aquest criteri, que és universalment acceptat i que ha contribuït a la normalització del VIH i de les persones afectades en el sector del treball, resta inalterable en els processos de valoració d'incapacitats. No obstant això, actualment, existeix evidència científica que indica que **les persones amb el VIH tenen una pitjor qualitat de vida i benestar** que les persones sense el VIH.

I això és degut fonamentalment al desenvolupament precoç de les malalties associades a l'edat (**comorbiditats**) –a conseqüència d'un procés d'**envelliment prematur**–, al desenvolupament d'un elevat nombre de **síntomes físics i més preocupacions socials i espirituals**. Entre les preocupacions socials, probablement **l'estigmatització i la discriminació associades al VIH**, juntament amb els desafiaments de la vida diària, poden contribuir al desenvolupament d'ansietat, depressió i altres trastorns mentals. Ignorar aquests factors biopsicosocials, que poden afectar la capacitat laboral de les persones amb el VIH, porta a una avaluació incompleta de les dificultats que aquestes persones enfronten en el seu entorn laboral i social.

Aquesta realitat és especialment rellevant per a aquelles persones diagnosticades abans de 1996, les quals poden experimentar seqüeles de **malalties relacionades amb la sida, la toxicitat acumulada dels primers tractaments antiretrovirals i la síndrome del supervivent de la sida**. Aquesta síndrome inclou una sèrie de desafiaments emocionals i físics que poden persistir al llarg del temps. Aquells que han viscut amb el VIH durant dècades poden enfrontar un conjunt únic de situacions que requereixen atenció particular en els processos d'avaluació de la incapacitat laboral –i també de la discapacitat–.

Defensa de la incapacitat laboral en els tribunals

Lamentablement, cap d'aquests factors es té en compte en determinar el grau inicial d'incapacitat laboral o en la revisió d'un grau d'incapacitat. **Els EVI** que analitzen les sol·licituds de persones amb el VIH **tendeixen a enfocar-se exclusivament en l'efectivitat de la medicació antiretroviral i en la supressió viral.**

En aquest procés, les comorbiditats, els signes i símptomes crònics i les seqüeles s'avaluen de manera aïllada, i sovint es desestimen, ja que, individualment, no es consideren prou significatives per afectar la capacitat laboral de la persona amb el VIH.

Aquesta omisió pot donar lloc a situacions en què no es reconegui cap grau d'incapacitat laboral, la qual cosa no sols afecta la seguretat econòmica de les persones afectades, sinó que també ignora les realitats complexes de la seva salut i benestar. Aquesta situació també la viuen aquelles persones amb el VIH a les quals se'ls revisa el grau d'incapacitat i se'ls "treu" aquest reconeixement, perquè no se'ls ofereix cap alternativa de protecció social o d'entrada en el mercat laboral amb totes les conseqüències econòmiques, socials i per a la seva salut que això pot comportar.

Cada vegada és més freqüent que les persones amb el VIH es vegin obligades a portar els seus casos als tribunals, és a dir, a presentar **demandes contra l'INSS davant un jutge**, a causa de la pèrdua o reducció del reconeixement del seu grau d'incapacitat laboral.

Aquest tipus de processos genera una considerable càrrega d'estrès per a aquestes persones, ja que solen ser lents, costosos i, a més, reflecteixen un desconeixement sobre la realitat que enfronten els qui han sobreviscut al VIH. També persisteixen **actituds serofòbiques en l'àmbit judicial**, que són difícils de demostrar. Aquesta situació es converteix en un obstacle significatiu per a les persones amb el VIH en interactuar amb professionals jurídics, com a advocats o jutges.

Superar aquesta barrera resulta complicat, especialment si no compten amb el suport de les i els professionals que els atenen i que poden ajudar a validar les seves circumstàncies biopsicosocials.

Recorda que, si et trobes en aquesta situació, pots acudir a la teva ONG del VIH més pròxima per rebre orientació o a la Clínica Legal de la Universidad de Alcalá (clinicalegal@uah.es) per sol·licitar informació jurídica sobre aquest tema.

Vols saber més?

Punt d'informació sobre Drets, Envelliment i VIH **Contacta'ns!**

Barcelona: 93 208 0845 / 667 662 551

Madrid: 6819 887 694

consultas@gtt-vih.org

 Twitter: @gTtVIH

 Facebook: gtt.vih

 Skype: gttvih

  WhatsApp i Telegram: 667 662 551

www.gtt-vih.org

super**VIH**vents

CON LA COLABORACIÓN DE:

Clínica Legal
de la Universidad
de Alcalá

 **Universidad
de Alcalá**

Fundación "la Caixa"

“Drets, envelliment i VIH” és un programa de capacitació en drets civils, polítics i socials per a gent gran amb el VIH promogut pel Grupo de Trabajo sobre Tratamientos del VIH (gTt-VIH) en col·laboració amb la Clínica Legal de la Universidad de Alcalá. Aquest programa capacita les persones grans amb el VIH perquè coneguin els seus drets i puguin exercir-los, així com també els mecanismes legals de protecció i denúncia davant de potencials situacions de discriminació.